

Гаваза Андрій,

E-mail : pirat_78.1978@ukr.net,

ORCID iD [0000-0002-7205-410X](https://orcid.org/0000-0002-7205-410X)

СВІТОВИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ПРОТИМІННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МОЖЛИВІСТЬ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЙОГО В УКРАЇНІ

[https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1\(7\)-40-65](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1(7)-40-65)

Анотація. За результатами опрацювання масиву наукової інформації з досліджуваної проблеми нами встановлено, що в Україні, прийнято ДСТУ-П 8820:2018. – Протимінна діяльність. Процеси управління. Основні положення. Національний стандарт України. Цей стандарт встановлює основні положення щодо процесів управління в сфері протимінної діяльності під час організації заходів забезпечення захисту населення від впливу вибухонебезпечних предметів, що ґрунтується на основі нормативних документів ООН з протимінної діяльності (IMAS) з метою впровадження міжнародних вимог з протимінної діяльності в Україні. У нормативних документах Організації Об'єднаних Націй з протимінної діяльності (IMAS) наведено визначення освіти щодо безпеки протипіхотних мін Mine Risk Education (MRE) як діяльності, що спрямована на зменшення ризику травмування внаслідок дії мін і вибухонебезпечних предметів (далі – ВМП) шляхом підвищення обізнаності та сприяння змінам поведінки населення, включаючи розповсюдження публічної інформації, освіти та навчання та зв'язок із протимінними діями в громаді. Певним чином можна провести паралель з існуючим в Україні інформуванням населення про безпеку, пов'язані з мінами та вибухонебезпечними залишками війни (ІНРМ), що гарантує обізнаність місцевого населення з різновидами ризику, створюваного мінами та ВМП, моделлю поведінки, яка знижує ризик для людей, майна і навколишнього середовища. Досліджено досвід країн, які впроваджують програми навчання щодо мінних небезпек. Основна увага в цих програмах приділяється впливу на поведінку тих, хто безпосередньо постраждав від забруднення територій мінами. Приклад Хорватії та Боснії і Герцеговини вказує на застосування більш різноманітних підходів, включаючи залучення журналістів, місцевих знаменитостей, туристів та широку громадськість з метою формування позитивних зразків поведінки для місцевого населення. Ефективним визначено метод «shield-to-shield». Визначено, що зміст інформаційних матеріалів категоризують залежно від цільових аудиторій. Засвідчено важливість інтегрування ІНРМ до навчальних програм всіх закладів освіти країни та необхідності підготовки викладацького складу й придбання відповідних навчальних матеріалів для більш якісного викладання цього вкрай важливого матеріалу для формування безпечного середовища.

Ключові слова: безпека, культура, регулювання, протимінна безпека, навчання, інформування.

Постановка проблеми. Україна сьогодні входить до сумної групи з майже сорока країн світу, для яких небезпека ураження людини із-за вибуху мін проблема залишається актуальною навіть у XXI сторіччі. Більш того, вона входить до п'ятірки самих «замінованих» держав, разом із Афганістаном, Іраком, Сирією та Сомалі [1].

За даними ДСНС України протягом 2019-2020 років внаслідок необережного поводження з вибухонебезпечними предметами постраждало 66 осіб, з них 19 дітей; загинуло 28 осіб, з них 1 дитина.

Наразі усвідомлення нинішнього стану небезпек для кожної особи призводить суспільство до визнання актуальності масштабного завдання щодо перегляду існуючого ставлення до питань безпеки шляхом формування нової масової культури – культури безпеки, коли кожен українець свідомо обирає певну позицію, набуває необхідні знання та навички у сфері забезпечення безпеки, в той же час держава створює сприятливі умови для його життєдіяльності, збереження здоров'я і працездатності.

Культура – складне поняття, яке має бути проаналізоване на кожному рівні, перш ніж буде зрозумілим. Найбільший ризик в осмисленні поняття «культура» полягає в тому, що можна спростити його, ігноруючи такі важливі аспекти: по-перше, воно глибоке; культура керує нами більше, ніж ми культурою; по-друге, воно широке; це значить, що слід зосередитися на конкретних проблемах культури, не розпорозуючи сили на спроби пізнати культуру взагалі; по-третє, воно стійке; спроба змінити окремі елементи культури передбачає зміну найстійкіших елементів особистості та життя взагалі; саме культура переважно на підсвідомому рівні формує базові властивості та мотиви дій особистості, які найважче розвивати.

Державний стандарт України (ДСТУ 5058:2008) визначає термін «безпека» як стан захищеності особи та суспільства від ризику зазнати шкоди. Дуже часто можна зустріти визначення безпеки як «такий стан будь-якого об'єкта, за якого йому не загрожує небезпека». Безпеку можна визначити і як стан

діяльності, за якого з визначеною ймовірністю виключено прояв небезпек або ж відсутня небезпека [2].

Аналіз попередніх досліджень. Феномен безпеки людини, як збалансованої взаємодії людини і середовища її існування, має інтегральний характер, а, отже, стосується всіх сфер діяльності суспільства та рівня усвідомленості безпеки окремою людиною. Виходячи із аналізу сутнісних ознак безпеки життєдіяльності, а саме універсальності, взаємозалежності складників, підконтрольності розвитку подій, проблемності людського життя [3], головним виокремлюємо підконтрольність розвитку подій.

П. Волянський та І. Талан. стверджують, що «... саме створення системи раннього виявлення небезпеки та створення умов для готовності населення до дій щодо мінімізації її впливу – головна функція державного управління» [4, с. 87].

Враховуючи принцип наступності в організації наукових досліджень, ці постулати (підконтрольність розвитку подій, головна функція державного управління) ми покладаємо в теоретико-методологічну основу наших наукових пошуків.

Для більшості людей, стверджує Є. Литвиновський, відчуття небезпеки жодним чином не пов'язані з побоюваннями глобальних катастроф чи міжнародних конфліктів. В їх свідомості основними проблемами безпечного самовідчуття є захист житла, робочого місця, здоров'я, доквілля тощо. Неусвідомленими залишаються проблеми виникнення НС природного, техногенного і тим більше – соціального та воєнного характеру [5].

Розробниками концепції науково-освітнянського напрямку «Безпека життя і діяльності людини» (В.В. Бегун, І.М. Науменко), аналізуючи процес трансформації системи публічного управління передових країн світу, зроблено висновок: «...безпека власного існування, стабільність життєзабезпечення, страхування від нещасного випадку і таке інше становлять базовий зміст сучасної системи підготовки фахівців всіх спеціальностей» [6].

У світовій практиці протидії небезпекам, що пов'язані із мінами та іншими НВП, значна увага приділяється саме просвітницькій роботі з питань небезпек. Даний вид діяльності отримав назву Mine Risk Education. В українській практиці даний вид діяльності має багато назв, частіше за все використовується термін «протимінна безпека».

Стратегії просвіти щодо ризику включені до національних стратегій протимінної діяльності Афганістану, Боснії і Герцеговини та Лаосу. Ліван мав національну програму освіти з питань ризику для керівництва адміністративних територій [7].

Афганістан, Боснія і Герцеговина, Чад, Ірак, Лаос та Ліван мають національні стандарти щодо вивчення ризиків. У 2019 році Ліван повідомив про перегляд національних стандартів щодо вивчення ризиків [8].

Авторами [9] досліджувалася генеза поняття «культура безпеки» як ефективного інструменту створення і підтримання безпечних умов праці та життя. Науковці звернули увагу на проблему неефективного використання світового досвіду, можливостей міжнародного співробітництва в реалізації спільних проектів з упровадження концепції культури безпеки. Також науковці наголошували на тому, що для забезпечення сталого розвитку суспільства система освіти з цивільної безпеки повинна охоплювати не лише систему підготовки вузькоспеціалізованих фахівців з пожежної безпеки, цивільного захисту, правоохоронної діяльності, а й усі верстви населення. А місією освіти з цивільної безпеки повинно стати «...формування у людини соціальної відповідальності за життєздатність себе та свого оточення на основі сформованого безпекового мислення» [10, с. 61].

За результатами багаторічного дослідження проблем формування культури безпеки населення Є. Литвиновський у праці [10] узагальнив прогностичні напрями розвитку національної системи навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях як освітньої системи, що можуть бути використані нами як теоретичне підґрунтя дослідження, а саме: інфраструктурні зміни в напрямку формування єдиного навчально-наукового комплексу навчально-методичних установ цивільного захисту та їх взаємодії

з іншими стейкхолдерами; створення умов для формування бази знань з питань цивільного захисту на основі створення єдиного віртуального освітнього простору „Освітній простір безпеки життєдіяльності”; удосконалення програм навчання різних верств населення на основі розробки переліків сучасних ризиків виникнення надзвичайних ситуацій (наявних і прогнозних), алгоритмів дій різних верств населення щодо мінімізації ризиків та реагування на надзвичайні ситуації. Також науковець, випередивши час (2016 рік, до пандемії ще 4 роки) визначив, що перспектива розвитку системи навчання населення культурі безпеки у кардинальній зміні форм навчання за рахунок гармонійного поєднання формальних, неформальних та інформальних способів набуття компетентностей у сфері безпеки життєдіяльності всіма верствами населення України. Що ми і спостерігаємо сьогодні, в умовах пандемії на перше місце виходять змішані, дистанційні форми навчання тощо.

В нашій публікації [11] зазначається, що процес гуманітарного розмінування має наступну концепцію:

1. Повне обстеження територій та інфраструктурних об'єктів на предмет наявності мін або боєприпасів. Складання карт небезпечних зон.

2. Інформування місцевого населення про небезпечні зони, навчання їх правилам протимінної безпеки.

3. Розмінування та утилізація вибухонебезпечних предметів.

4. Пропаганда заборони на використання протипіхотних мін.

5. Допомога постраждалим від мін особам, їх фізична і соціальна реабілітація.

Мета статті полягає у вивченні світового досвіду формування культури безпеки протимінної діяльності та можливість його імплементації в Україні.

Виклад основного матеріалу. В Україні окупована частина Донецької і Луганської областей становить близько 18 тис. кв. км, з урахуванням прилеглих районів не менше 20 тис. кв. км. За оцінками Офісу ООН з координації гуманітарних питань, оприлюдненими у 2015 р., тільки вздовж лінії розмежування «забруднена» мінами територія охоплює площу понад 300 кв. км.

Лише у 2016 р. від вибухів тільки протитанкових мін загинуло 43 людини, ще 58 осіб були травмовані. Серед постраждалих 69% – військові і 31% – цивільні особи.

Про жахливий вплив небезпеки протипіхотних мін для громади у всьому світі засвідчили члени-засновники Міжнародної організації із заборони протипіхотних мін (International Campaign to Ban Landmines – ICBL), які об'єднали зусилля в 1992 році для вирішення цієї проблеми. Незабаром стало очевидним, що єдиним реальним рішенням для подолання мінної кризи є повна заборона протипіхотних мін. Жодні технічні зміни чи зміни до правил їх використання не можуть змінити той факт, що протипіхотна міна за своєю суттю є нерозбірливою. Після встановлення, міна ніколи не зможе відрізнити комбатанта від цивільного, а загроза вибуху залишатиметься загрозою громадам протягом наступних десятиліть.

Міжнародна організація із заборони протипіхотних у тісному партнерстві з невеликою кількістю держав, Міжнародним Товариством Червоного Хреста та ООН, ввів у дію те, що пізніше було названо «Оттавським процесом», та призвело до прийняття Договору про заборону мін у вересні 1997 р. Договір про заборону, який включає всебічну заборону всіх протипіхотних мін, а також кілька заходів щодо відшкодування шкоди від минулого використання, був прийнятий в Осло (Норвегія) у вересні 1997 р. та відкритий для підписання 3 грудня 1997 р. в Оттаві (Канада).

Оттавська конвенція або Конвенція про заборону застосування, накопичення запасів, виробництво і передачу протипіхотних мін та про їх знищення (англ. Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on their Destruction) – міжнародна угода (договір, конвенція), спрямована на припинення використання протипіхотних мін як одного із засобів збройної боротьби.

Ухвалена на дипломатичній конференції в Осло 18 вересня 1997 року і відкрита для підписання в Оттаві 3-4 грудня 1997 року. Конвенція набрала чинності 1 березня 1999 року.

Україна підписала конвенцію у лютому 1999 року у Нью-Йорку. Ратифікація договору Верховною Радою відбулася 18 травня 2005 року [12]. На час підписання угоди Україна володіла п'ятим найбільшим арсеналом протипіхотних мін у світі (після Китаю, Російської Федерації, США та Пакистану), що дістався їй у спадок від Радянського Союзу та налічував 6 млн. мін типу ПФМ. 27 травня 2003 року на Донеччині, у результаті виконання рамкової домовленості між Урядом України і урядом Канади про ліквідацію протипіхотних мін в Україні, було ліквідовано останню міну типу ПМН.

Розробка та підписання договору стали результатом діяльності Міжнародної організації по забороні протипіхотних мін (англ. International Campaign to Ban Landmines, ICBL), розпочатої у 1992 році. Серед членів Ради Безпеки ООН, які не підписали Договір – Китай, Росія і США. Інші країни, що не приєдналися до цієї угоди – Індія, Ізраїль, Північна та Південна Корея, а також Польща (підписала, але не ратифікувала угоду).

За інформацією Міністерства оборони України станом на травень 2020 р. у рамках виконання своїх зобов'язань стосовно Оттавської конвенції Україна знищила понад 3 млн. заборонених протипіхотних мін.

Максимально інформацію з протимінної діяльності висвітлює Landmine and Cluster Munition Monitor (the Monitor) [13], видання засноване Міжнародною організацією з заборони наземних мін (ICBL) – глобальною мережею неурядових організацій, що діють приблизно в 100 країнах, яка працює у світі, вільному від протипіхотних наземних мін, де ті, хто вижив із наземних мін, можуть жити повноцінним життям.

Landmine and Cluster Munition Monitor (the Monitor) (далі – Монітор) – це інноваційний підрозділ досліджень та моніторингу громадянського суспільства ICBL-СМС, який забезпечує найсвіжішу та актуальну інформацію про оцінку реакції міжнародного співтовариства на проблеми, що викликані наземними мінами, касетними боєприпасами та іншими вибухонебезпечними пережитками війни.

Монітор надає цю послугу міжнародному співтовариству з 1998 року. Він випускає щорічні онлайнів та / або друковані видання публікацій Landmine Monitor, основні висновки звітів Landmine Monitor, окремих профілів країн для всіх країн світу та суперечливих областей, а також актуальні факти та тематичну інформацію. Він відомий своїми незалежними та неупередженими звітами, а його дослідники та редактори є міжнародно визнаними та неупередженими експертами.

У Моніторі також наводиться інформація щодо діяльності, яка спрямована на зменшення ризику травмування внаслідок дії мін і вибухонебезпечних предметів шляхом підвищення обізнаності та сприяння змінам поведінки населення, включаючи розповсюдження публічної інформації, освіту та навчання та зв'язок із протимінними діями в громаді. Даний вид діяльності отримав назву Mine Risk Education (MRE), тобто освіта щодо небезпеки протипіхотних мін. Ґрунтуючись на дослідженні MRE нами будуть запропоновані методологічні підходи щодо удосконалення даного виду діяльності в Україні.

MRE має три базові цілі: мінімізація смертності і кількості травмованих внаслідок дії протипіхотних мін та інших вибухонебезпечних предметів; зменшення соціального та економічного впливу протипіхотних мін та інших вибухонебезпечних предметів та очищення територій від протипіхотних мін та інших вибухонебезпечних предметів і повернення їх до господарського обігу.

Терміни «освіта», «підготовка» в MRE означає всі освітні та інформаційні заходи, які спрямовані на зменшення ризику травмування від мін та інших ВВП шляхом підвищення обізнаності про загрозу для окремих людей та громад та сприяння змінам поведінки.

Освіта та підготовка визначається як двосторонній процес, який передбачає передачу та набуття знань, установок та навичок шляхом викладання та навчання. Отже, він більше націлений на тих, хто ризикує, використовуючи більш конкретні форми та стратегії, ніж це зазвичай стосується розповсюдження публічної інформації. Освітні та навчальні заходи можуть проводитися в

офіційному та неформальному середовищі. Наприклад, це може включати навчання вчителем дитини в школі, навчання батьками дітей та дітьми батьків вдома, навчання дітьми дітей, навчання однолітків у робочих та рекреаційних умовах, навчання працівників гуманітарної допомоги з питань безпеки та включення повідомлень про небезпеку наземних мін у звичайній практиці навчання охороні праці та техніці безпеки [15].

При опрацюванні джерел наукової інформації з даного питання нами з'ясовано, що переважна більшість джерел є саме стандарти [14-20]. Ґрунтуючись на матеріалі з цих джерел нами опрацьовано досвід запровадження навчання та інформування з протимінної безпеки в країнах, території яких забруднені протипіхотними мінами та іншими ВМП.

У 2019 році 10 держав-учасниць Конвенції щодо заборони протипіхотних мін мали установи для координації просвітницької роботи з питань ризику протипіхотних мін, а саме Афганістан, Боснія і Герцеговина, Чад, Чилі, Хорватія, Ірак, Лаос, Ліван, Мавританія та Сомалі. У більшості випадків програма навчання з питань ризику координується центром протимінних дій, хоча для шкільних програм в Чилі, Іраку та Лаосі Міністерство освіти бере на себе координаційну роль. У Хорватії Дирекція цивільного захисту відповідає за вивчення ризиків. У 2019 році в державах-учасницях Афганістану, Іраку, Лаосі та Лівані відбулися регулярні зустрічі з питань вивчення ризиків. Чад і Сомалі повідомили, що питання просвіти щодо ризику обговорювалися під час нарад з питань протимінної діяльності [21].

У п. 2 ст. 4 Конвенції про касетні боєприпаси зазначається, що кожна держава-учасниця застосовує заходи щодо «просвіти з метою зменшення небезпек для забезпечення усвідомлення цивільними особами, які проживають в районах, що забруднені касетними боєприпасами, або поряд таких районів, загрози, що несуть залишки касетних боєприпасів» [22]. Держави-учасниці зобов'язані звітувати про заходи, вжиті для забезпечення освіти з питань ризику та забезпечення негайного та ефективного попередження цивільних осіб, які проживають на забруднених касетними боєприпасами територіях, що знаходяться під їх

юрисдикцією або контролем. Це включає маркування периметру районів, забруднених касетним боєприпасом, надання попереджувальних знаків та маркування підозр небезпечних зон.

Підтвердженням вимог Конвенції є Дія 3.2 Плану дій у Дубровнику (Хорватія) [23]. В ній звертається увага на необхідність категоризації програм навчання ризику з урахуванням вікових, статевих та етнічних відмінностей людини та на основі оцінки їх потреб, схильностей та розумінь поведінки людини, що сприймає ризик.

Афганістан, Боснія і Герцеговина, Ірак та Ліван забезпечили навчання щодо формування безпечної протимінної поведінки при поводженні з касетними боєприпасами як у сільській, так і в міській місцевості. У Хорватії в 2019 р. проводилася просвітницька програма з питань протимінної безпеки шляхом проведення громадської кампанії на міському та муніципальному рівнях щодо забруднення у більш віддалених районах [24].

Освіта з питань ризику в Лаосі проводиться переважно у віддалених сільських районах на півночі та в провінціях, що межують з В'єтнамом та вздовж колишнього маршруту стежки Хошиміна. В Афганістані, Іраку та Лівані просвітництво щодо заходів протимінної безпеки також проводиться в таборах для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та біженців. Дані про людські втрати Системи управління інформацією щодо протимінної діяльності (IMSMA) на національному рівні використовуються в Афганістані, Лаосі та Лівані для націлювання на вивчення ризиків. Афганістан доповів LandMineMonitor, що він також підтримував матрицю підрахунку пріоритетів, щоб дозволити йому визначити пріоритети найбільш постраждалих груп населення з точки зору їх близькості до небезпек, кількості останніх втрат під час збройних конфліктів [25].

У Боснії і Герцеговині та Іраку повідомлялося, що бази даних втрат є неповними, а у випадку Іраку відкрито вільний доступ до таких баз [26].

Усі держави-учасниці, які повідомляють про освіту з питань протимінної безпеки, ключовою групою ризику щодо залишків

касетного боєприпасів назвали дітей, оскільки вони знаходяться на забруднених територіях, не знають про ризики та схильні підбирати речі та гратися з ними. У Лаосі, як відомо, у дітей виникає спокуса брати і гратися із суббоєприпасами через їх розмір та форму [27].

Іншими групами з особливим ризиком є дорослі чоловіки та юнаки. Це пов'язана з їх видами повсякденної діяльності. В Афганістані, Боснії і Герцеговині, Іраку, Лаосі та Лівані діяльність із високим ризиком у сільській місцевості включає вирощування, збір лісової продукції, полювання та риболовлю, догляд за тваринами. Такі види діяльності, як копання, оранка чи спалювання землі, вважаються сільськогосподарською діяльністю високого ризику. У міських районах, особливо в Іраці, діяльність з високим ризиком включає будівельні роботи та прибирання вулиць. В Афганістані, хоча й залишки касетних боєприпасів зачіпають менше людей, однак вони перекривають доступ до пасовищ та сільськогосподарських угідь.

У Боснії і Герцеговині групою високого ризику є працівники-мігранти через нерозуміння мови та незнання маркувальних знаків ознак забруднення. У Лівані цільовою групою є сезонні працівники та прикордонники [28].

У Хорватії цільовими групами були члени мисливських асоціацій, хорватська служба гірсько-рятувальна служба, туристи, фермери та туристи [24].

Ліванський центр протимінної діяльності (LMAC) повідомив, що фермери на півдні країни обробляли землю та переміщували боєприпаси [16].

Досвід протимінної діяльності в інших країнах доводить доцільність створення окремого національного органу України з питань протимінної діяльності, на якого буде покладено обов'язок щодо забезпечення координації заходів з управління та регулювання протимінної діяльності в Україні.

Так, в Хорватії був створений Хорватський Центр Розмінування (CROMAC) відповідно до Закону про гуманітарне розмінування і є складовою системи, пов'язаної з розмінуванням в Республіці Хорватія. Даний Центр одночасно з організацією і

здійсненню розмінування займається дослідженнями, методів розробки і навчання, технологій та методів ПМД, випробує обладнання та механізми для розмінування, здійснює тестування і оперативну оцінку сучасних технологій, запроваджує навчання протимінної діяльності та надання технічної допомоги країнам в регіоні і за його межами.

У Боснії і Герцеговині законом щодо розмінування була запроваджена реструктуризація Національного Центра розмінування (ВНМАС) і передбачено фінансування його діяльності. ВНМАС координує діяльність по гуманітарному розмінуванню в країні як військовослужбовцями Збройних сил, силами цивільного захисту, так і комерційними і неурядовими організаціями (НУО), які здійснюють великий відсоток завдань по розмінуванню.

В Азербайджані Указом Президента (18.07.1998) було створено Національне агентство з розмінування територій Азербайджану (АНАМА). Це Агентство працює відповідно до Національного стратегічного плану Азербайджану та принципів АНАМА. Доречно звернути увагу на досвід фінансування ПМД Азербайджану і конкретно АНАМА. За твердженням директора АНАМА у перші роки вклади донорів становили 90% загального бюджету агентства. Основними донорами здійснення розмінування в цій країні є США, ПРООН, Європейська комісія тощо.

Як показує міжнародний досвід створення НОПМД в різних країнах відбувалось по різному, в залежності від форми правління і національного укладу, однак можна виділити декілька загальних критеріїв щодо статусу і функцій цього органу.

Крім того, при НОПМД як рекомендовано міжнародними стандартами, доцільним є створення Оперативного Центру протимінних операцій, який має відповідати за такі види діяльності:

- а) координацію або планування всіх заходів протимінної діяльності у своїй зоні відповідальності;
- б) надання технічних консультацій НОПМД ;
- в) ведення обліку та баз даних протимінної діяльності;

г) акредитацію організацій, що можуть бути відповідно до вимог спеціального закону залучені до здійснення заходів з питань протимінної діяльності та гуманітарного розмінування;

д) розслідування нещасних випадків та інцидентів, пов'язаних з протимінною діяльністю.

Враховуючи міжнародний досвід вважаємо, що організація навчання протимінній безпеці в Україні може здійснювати в системі навчання населення діям у надзвичайних ситуацій, функціонування якої регламентується ст. 41 Кодексу цивільного захисту України [29]. А механізм організації навчання населення діям у НС, його структуру, види та форми визначає «Порядок здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» [30]

У Кодексі цивільного захисту «культура безпеки життєдіяльності населення» визначається як сукупність цінностей, стандартів, моральних норм і норм поведінки, спрямованих на підтримання самодисципліни як способу підвищення рівня безпеки.

Щодо категоризації програм навчання, то згідно вимог ДСТУ 5058:2008 «Навчання населення діям у НС» [3] передбачено, що залежно від участі населення у виконанні завдань цивільного захисту населення для навчання діям у НС має бути розподілена за групами:

Група А – особи керівного складу цивільного захисту та інші управлінські кадри і фахівці, на яких поширюється дія законів України у сфері ЦЗ;

група Б – працівники підприємств, установ і організацій;

група В – студенти, учні та вихованці дошкільних навчальних закладів;

група Г – особи, не зайняті у сфері виробництва й обслуговування.

Підготовка працівників до дій у НС передбачає за програмою загальної підготовки працівників підприємств, установ та організацій – вивчення інформації, що міститься у планах реагування на НС, про дії в умовах загрози і виникнення НС, а

також оволодіння навичками надання першої допомоги постраждалим, користування засобами індивідуального і колективного захисту.

Студенти, учні та вихованці дошкільних навчальних закладів під час навчання у закладах освіти, а також шляхом участі у інших культурних масових громадських заходах. Ми вважаємо, що ця категорія є над цільовою, адже за зазначеним вище досвідом приймає участь у соціальних зв'язках з різними верствами населення. Невипадково, популяризація культури безпеки життєдіяльності серед дітей та молоді організовується і здійснюється центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки, громадськими організаціями шляхом: проведення шкільних, районних (міських), обласних та всеукраїнських змагань з безпеки життєдіяльності; проведення навчально-тренувальних зборів і польових таборів; участі команд – переможниць у заходах міжнародного рівня з цих питань.

Особи, не зайняті у сфері виробництва й обслуговування – за місцем проживання.

Ми погоджуємось з Є. Литвиновським [31], що, нормативно-правові акти прийняті понад 5 років тому і вимагають теоретико-методологічного переосмислення у зв'язку із перманентними змінами в суспільних відносинах. Одним із часткових рішень удосконалення організації навчання населення культурі безпечного поведіння в екстремальних умовах (у тому числі) на теоретико-методологічному рівні, враховуючи те, що базовим рівнем формування компетентностей щодо визначення рівнів ризиків (формуванню компетентності усвідомленого ризику) своєї життєдіяльності визначений заклад вищої освіти, є розробка нової Концепції освіти з безпеки життєдіяльності. Базисом для цього може бути проект такої Концепції, що розроблена В. Бегуном, В. Гречаніновим [1]. В основу Концепції автори поклали ризик орієнтований підхід до управління

суспільними процесами.

У даній Концепції ми пропонуємо звернути увагу і на протимінну безпеку, як складову безпеки життєдіяльності людини. Ми можемо запропонувати визначення терміну «протимінна діяльність», а саме – комплекс заходів, спрямованих на зменшення соціального, економічного та екологічного впливу мін і ВЗВ (включаючи суббоєприпаси, що не вибухнули), включаючи формування культури протимінної безпеки населення, що проживає на території, забрудненій мінами і ВЗВ.

Метою протимінної діяльності є зменшення ризику, пов'язаного із сухопутними мінами і ВЗВ до такого рівня, коли люди можуть безпечно жити на своїх територіях, економічний, соціальний розвиток та розвиток охорони здоров'я може відбуватися вільно від обмежень, які виникають через забруднення мінами та ВЗВ, і за якого є можливість задовольняти різні потреби постраждалих.

Вважаємо за доцільне ввести авторське формулювання терміну «культура протимінної безпеки», а саме: комплексна система знань, які спрямовані на зменшення ризику загибелі або ушкодження від мін або ВЗВ (включно з суббоєприпасами, що не вибухнули) шляхом підвищення обізнаності та заохочення до безпечної поведінки, що включає також обмін інформацією з громадами в зонах підвищеного ризику, комунікація ідей та сигналів щодо культури безпеки до цільових груп, та підтримку місцевих громад в управлінні ризиками і в участі в протимінній діяльності.

На жаль, фактором, що актуалізує питання просвітництва у сфері протимінної безпеки є те, що враховуючи ведення бойових дій на території сучасної України, розмінування та очищення територій від вибухонебезпечних предметів займе ще багато часу. Досвід країн з мінною проблематикою вказує на те, що 1 рік бойових дій потребує 10 років розмінування. Можна поррахувати, скільки потрібно нашій країні часу для того, щоб очистити всі території від мін та ВЗВ. Це дуже великий термін часу, протягом якого ці ділянки залишатимуться небезпечними.

З урахуванням цих загроз щодо безпечної життєдіяльності населення на забруднених вибухонебезпечними предметами територіях постає питання щодо необхідних заходів, спрямованих на збереження життя і здоров'я людей, змушених проживати на цих територіях. Однією можливою відповіддю на це питання може бути зміна свідомості та поведінки людей, які проживають на небезпечних територіях, а також здобуття нових знань і навичок з культури протимінної безпеки.

Заходи з інформування щодо ризиків від вибухонебезпечних предметів та знань і навичок з культури протимінної безпеки вже рятують тисячі дорослих і дітей по всій країні.

У 2018 р. було прийнято Національний стандарт України ДСТУ-П 8820:2018 – Протимінна діяльність. Процеси управління. Основні положення.

Цей стандарт установлює основні положення щодо процесів управління в сфері протимінної діяльності під час організації заходів забезпечення захисту населення від впливу вибухонебезпечних предметів – залишків війни. Стандарт розроблено на основі нормативних документів Організації Об'єднаних Націй з протимінної діяльності (IMAS) з метою впровадження міжнародних вимог з протимінної діяльності в Україні.

В цьому стандарті зазначено, що інформування населення про ризики, пов'язані з мінами та вибухонебезпечними залишками війни (mine risk education) – комплекс заходів з підвищення ступеня обізнаності мешканців небезпечних районів з порядком дій та безпечними формами поведінки, що спрямований на зменшення ризиків отримання травм та загибелі внаслідок підриву на мінах/вибухонебезпечних залишках війни (охоплюючи суббоєприпаси, що не вибухнули).

Відповідно до стандарту інформування населення про ризики, пов'язані з мінами та вибухонебезпечними залишками війни (далі – ІНРМ), гарантує обізнаність місцевого населення з різновидами ризику, створюваного мінами та ВЗВ, моделлю поведінки, яка знижує ризик для людей, майна і навколишнього середовища. Завдання полягає в скороченні ризику до такого

рівня, за якого люди зможуть жити безпечно, створювати середовище, в якому економічний і соціальний розвиток може відбуватися без обмежень.

ІНРМ про безпечну поведінку охоплює інформаційні та освітні заходи, спрямовані на скорочення кількості смертей і тілесних ушкоджень, спричинених мінами і ВЗВ, завдяки поліпшенню обізнаності про ризик серед окремих людей і громад, а також заохоченню до безпечного способу поведінки. Повідомлення про безпечну поведінку здійснюють безпосереднім наданням інформації під час зустрічей з населенням офіційно (лекції, семінари, збори) та неофіційно (під час неформального спілкування з місцевим населенням), засобами масової інформації, засобами зв'язку або розповсюдженням інформаційно-поліграфічної продукції (плакати та листівки).

У період загострення конфлікту в зв'язку з обмеженнями за часом і нестачею точних даних найпрактичнішим способом доведення інформації про небезпеку є повідомлення через засоби масової інформації. За стабільніших умов повідомлення, пов'язані з небезпекою, здійснюють у вигляді комплексу заходів щодо зменшення ризиків у рамках програми ПМД. Це охоплює заходи в межах громад, інтегрування занять з мінної безпеки в програми навчальних установ та інші соціальні й економічні заходи для збільшення масштабу впливу.

Процес розроблення та доведення інформації, а також оцінювання її впливу ґрунтується на ретельно спланованій стратегії з урахуванням соціальних, культурних і релігійних відмінностей цільових груп.

Елементи, які вносять до стратегії спілкування в рамках ІНРМ: цільові групи; канали спілкування; засоби поширення.

На організаційному рівні шляхом щодо підвищення рівня протимінної безпеки, як свідчить міжнародний досвід, є створення в складі системи органів державної виконавчої влади вказаних структур (Національного органу України з протимінної діяльності та його Оперативного Центру). Це дозволить не тільки забезпечити запровадження єдиної системи стандартизації щодо проведення протимінної діяльності, координацію і контроль за

здійсненню протимінної діяльності, її фінансуванню, притягнення до відповідальності у разі виявлення порушень, а й координувати просвітницьку діяльність з питань протимінної безпеки.

З огляду на вимоги ч. 2 ст. 19 Конституції України, якою встановлено, що органи державної влади, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, всі вищезазначені питання у сфері протимінної діяльності та гуманітарного розмінування на організаційно-правовому рівні можливо та доцільно врегулювати протимінну діяльність в окремому законодавчому акті у формі закону.

Висновки та напрями подальших досліджень. У нормативних документах Організації Об'єднаних Націй з протимінної діяльності (IMAS) наведено визначення освіти щодо небезпеки протипіхотних мін Mine Risk Education (MRE) як діяльності, що спрямована на зменшення ризику травмування внаслідок дії мін і вибухонебезпечних предметів шляхом підвищення обізнаності та сприяння змінам поведінки населення, включаючи розповсюдження публічної інформації, освіту та навчання та зв'язок із протимінними діями в громаді.

Досвід країн, які займаються програмами навчання щодо мінних небезпек (Камбоджа, Таїланд, Ліван, Шрі-Ланка, Афганістан, Ірак, Ангола, Судан та Мозамбик), свідчить, що основна увага приділяється впливу на поведінку тих, хто безпосередньо постраждав від забруднення мінами / ВМП. Приклад Хорватії та Боснії і Герцеговини вказує на застосування більш різноманітних підходів, включаючи орієнтацію на журналістів, місцевих знаменитостей, туристів та широку громадськість з метою формування позитивних зразків поведінки для місцевого населення. На прикладі таких країн як Афганістан, Ірак, Ангола, Судан та Мозамбик слід зауважити на такому цікавому варіанті навчання як *child-to-child*, тобто поширення дітьми інформації, отриманої у навчальному закладі серед однолітків і родичів.

Визначено, що зміст інформаційних матеріалів визначають залежно від цільових аудиторій, заохочуваних моделей поведінки й чинників, які найшвидше вплинуть на цільові аудиторії з тим, щоб вони прийняли бажану модель поведінки. Інформаційні матеріали мають бути прийнятними в культурному, мовному та соціальному відношенні й мати позитивний характер та надавати населенню відчуття, що заходи, які пропонують в інформаційних матеріалах, можуть забезпечити життя.

Засвідчено важливість інтегрування ІНРМ до навчальних програм всіх освітніх закладів країни із запровадження відповідних навчальних програм та забезпечувати підготовку викладацького складу й придбання відповідних навчальних матеріалів для більш якісного викладання цього вкрай важливого матеріалу для формування безпекового середовища.

За результатами опрацювання масиву наукової інформації з досліджуваної проблеми нами встановлено, що у 2018 р. було прийнято Національний стандарт України ДСТУ-П 8820:2018 – Протимінна діяльність. Процеси управління. Основні положення. Цей стандарт установлює основні положення щодо процесів управління в сфері протимінної діяльності під час організації заходів забезпечення захисту населення від впливу вибухонебезпечних предметів, що ґрунтується на основі нормативних документів Організації Об'єднаних Націй з протимінної діяльності (IMAS) з метою впровадження міжнародних вимог з протимінної діяльності в Україні.

Визначено, що теоретико-методологічний базис та нормативно-правове підґрунтя формування протимінної безпеки вимагають сучасного переосмислення. Формування усвідомлення населенням рівня небезпек від залишків бойових дій повинно бути невід'ємною складовою системи навчання населення в ризикових умовах. Для цього необхідно розробити нову Концепцію навчання населення на основі ризик орієнтованого підходу управління суспільством, де передбачити і місце протимінній культурі безпеки.

Список використаних джерел

1. Закірова С. Закон «Про протимінну діяльність» як шанс для України вийти із кола самих «замінованих» держав світу. *Громадська думка про правотворення*. 2018. № 20–21 (164–165). С. 3 – 13.
2. ДСТУ 5058:2008. Безпека у надзвичайних ситуаціях. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях. Основні положення. [Чинний від 2008-07-01]. Вид. офіц. К. : Держспоживстандарт України, 2008. 15 с.
3. Бегун В. В., Науменко І. М. Безпека життєдіяльності (забезпечення соціальної, техногенної та природної безпеки): навч. посібник. Київ: УАННП “Фенікс”, 2004. 328 с.
4. Волянський П. Б., Талан І. С. Організаційно-правове забезпечення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 5. С. 86 – 91.
5. Литвиновський Є. Ю. Standardization life safety education: problems, foreign experience, solutions (Стандартизація освіти з безпеки життєдіяльності: проблеми, закордонний досвід, шляхи вирішення). *Безпека людини в сучасних умовах: монографія* / Березуцький В.В. та ін. Харків : ФОП Мезіна В.В., 2018. С. 167 – 174.
6. Бегун В. В., Гречанинов В. Ф., Яцук О. П. Нова концепція освіти з безпеки. *Проблеми цивільного захисту населення: сучасні реалії України* : матеріали І Всеукр.заочної наук.-практ. конф., присвяч. 180-річчю Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. (Київ, 15 трав. 2015 р.). Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. С. 15 – 17.
7. Response to Monitor questionnaire by Habbouba Aoun, Landmines Resource Centre, University of Balamand, 9 June 2020. (Препринт LandMineMonitor. The International Campaign to Ban Landmines (ICBL)).
8. Lebanon Convention on Cluster Munitions Article 7 Report (for calendar year 2019), Form G, p. 18. (Препринт LandMineMonitor. The International Campaign to Ban Landmines (ICBL)).
9. Волянський П. Б., Євсюков О. П., Терент’єва А. В. Державне управління ризиками безпеки життєдіяльності в сучасних умовах. *Публічне управління XXI століття: синтез науки і практики* : матеріали XIX Міжнарод. наук. конгресу (Харків, 19 квіт. 2019 р.). Харків: ХарПІНАДУ, 2019. С. 456 – 459.

10. Литвиновський Є. Ю. Національна система навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях: генеза та прогноз. *Науковий збірник ІДУЦЗ*. 2016. № 4. С. 59 – 65.
11. Гаваза А. О. Актуальні питання навчання населення з протимінної безпеки як складова системи управління цивільною безпекою. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 15. С. 109 – 117.
12. Константинов В. Ю. Оттавська конвенція про повну заборону протипіхотних мін 1997 : у 2 т. *Українська дипломатична енциклопедія* / Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. К.: Знання України, 2004. Т.2. 812 с.
13. Landmine and Cluster Munition Monitor / Monitor. URL : www.monitor.org. (дата звернення : 29.01.2021).
14. IMAS Mine Risk Education Best Practice Guidebook 1. An introduction to mine risk education. Geneva, 2005. 768 p. URL : <https://cutt.ly/7kiKIVv> (дата звернення : 29.01.2021).
15. IMAS 07.11: Guide for the management of mine risk education. URL : <https://cutt.ly/ukiKvaC> (дата звернення 29.01.2021).
16. IMAS 07.31: Accreditation of mine risk education organisations and operations. URL: <https://cutt.ly/6kH3v74> (дата звернення : 29.01.2021).
17. IMAS 07.41: Monitoring of mine risk education programmes and projects. URL: <https://cutt.ly/WkiKPIA> (дата звернення : 29.01.2021).
18. IMAS 08.50: Data collection and needs assessment for mine risk education. URL: <https://cutt.ly/vkiK0Gn> (дата звернення : 29.01.2021).
19. IMAS 12.10: Planning for mine risk education programmes and projects. URL: <https://cutt.ly/SkiLoyE> (дата звернення : 29.01.2021).
20. IMAS 12.20: Implementation of mine risk education programmes and projects IMAS 14.20: Evaluation of mine risk education programmes and projects. URL: <https://cutt.ly/jkiKike> (дата звернення : 29.01.2021).
21. Response to Monitor questionnaire by Brahim Djibrim Brahim, Coordinator, HCND, 15 April 2020; and by Hussein Ibrahim Ahmed, UNMAS, 9 May 2020. (Препринт LandMineMonitor. The International Campaign to Ban Landmines (ICBL)).
22. Конвенція з касетних боєприпасів. Резолюція ООН від 30.05.2008 №995_k20 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_k20#Text
23. Convention on Cluster Munitions, Dubrovnik Action Plan, p. 11, bit.ly/CCMDubrovnikActionPlan. URL: <https://cutt.ly/EkH3Dd4> (дата звернення : 19.11.2020).

24. Croatia Convention on Cluster Munitions Article 7 Report (for calendar year 2019), Form G, p. 22. URL: <https://cutt.ly/VkH3V2X> (дата звернення : 23.11.2020).
25. Response to Monitor questionnaire by Fadi Hamze, Explosive Ordnance Risk Education (EORE) Project Manager, 22 May 2020. (Препринт LandMineMonitor. The International Campaign to Ban Landmines (ICBL)).
26. Response to Monitor questionnaire by Zorica Lucic, ICRC, 29 April 2020; Goran Knezevic, HI, 7 April 2020; and Madeline Achurch, Program Officer, HALO Trust, 30 April 2020.
27. Response to Monitor questionnaire by Tamsin Haigh, HALO Trust, 30 April 2020; and Julien Kempeneers, HI, 20 May 2020. (Препринт LandMineMonitor. The International Campaign to Ban Landmines (ICBL)).
28. Response to Monitor questionnaire by Zorica Lucic, ICRC, 29 April 2020; Goran Knezevic, HI, 7 April 2020; and Madeline Achurch, Program Officer, HALO Trust, 30 April 2020. (Препринт LandMineMonitor. The International Campaign to Ban Landmines (ICBL)).
29. Кодекс цивільного захисту України : закон України від 02.10.2012 р. № 5403-VI. // База даних “Законодавство України” / ВР України. URL:<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5403-17> (дата звернення : 24.11.2020).
30. Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях : постанова Кабінету міністрів України від 26 червня 2013 р. №444 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/444-2013-%D0%BF#Text> (дата звернення : 31.01.2021).
31. Теоретичні та організаційно-методичні засади проектування освітньої діяльності навчально-методичних установ цивільного захисту : монографія (з електрон. дод.) / Бегун В. В. та ін.; за заг. ред. Литвиновського Є. Ю. Вид. 2, переробл. Львів : Кругозір, 2017. 230 с.

References

1. Zakirova, S. (2018). Zakon «Pro protyminnu diyalnist» yak shans dlya Ukrainy vyuty iz kola samykh «zaminovanykh» derzhav svitu [Law "On Mine Action" as a chance for Ukraine to get out of the most "mined"

- countries in the world]. *Hromadska dumka pro pravotvorenniya – Public opinion on lawmaking*, 20–21 (164–165), 3–13[in Ukrainian].
2. Bezpeka u nadzvychaynykh sytuatsiyakh. Navchannya naseleennya diyam u nadzvychaynykh sytuatsiyakh. Osnovni polozhennya [Emergency safety. Training of the population to act in emergency situations. Basic provisions]. (2008). *DSTU 5058: 2008 from 01 July 2008*. Kyiv : Derzhspozhyvstandart Ukrayiny [in Ukrainian].
 3. Behun, V. V., Naumenko, I. M. (2004). *Bezpeka zhyttyediyalnosti (zabezpechennya sotsialnoyi, tekhnohennoyi ta pryrodnoyi bezpeky) [Life safety (ensuring social, man-made and natural safety)]*. Kyiv: UANNP “Phoenix” [in Ukrainian].
 4. Volyansky P. B., Talan I. S. (2015) Orhanizatsiyno-pravove zabezpechennya navchannya naseleennya diyam u nadzvychaynykh sytuatsiyakh [Organizational and legal support training actions in public emergencies]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid* [Investments: practice and experience], pp.86–91 [in Ukrainian].
 5. Lytvynovsky, Ye. Yu. (2018) Standardization life safety education: problems, foreign experience, solutions (Standartyzatsiya osvity z bezpeky zhyttyediyal’nosti: problemy, zakordonnyy dosvid, shlyakhy vyrishennya). *Bezpeka lyudyny v suchasnykh umovakh* [Human security in modern conditions].. Kharkiv : FOP Mezina V.V., pp. 167-174 [in Ukrainian].
 6. Behun V. V., Hrechaninov V. F., Yatsuk O. P. (2015). Nova kontseptsiya osvity z bezpeky. Problemy tsyvilnoho zakhystu naseleennya: suchasni realiyi Ukrayiny [A new concept of security education. Problems of civil protection of the population: modern realities of Ukraine]. Proceedings from MIIM’ 15: *All-Ukrainian correspondence scientific practice. conf., dedicated. 180th anniversary of the National Pedagogical University named after M.P. Dragomanov – I Vseukr.zaochnoyi nauk.-prakt. konf., prysvyach. 180-richchyu Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova. (pp. 15 – 17)*. Kyiv: NEA of M.P. Dragomanov [in Ukrainian].
 7. Response to Monitor questionnaire by Habbouba Aoun, Landmines Resource Centre, University of Balamand, 9 June 2020. (LandMineMonitor. The International Campaign to Ban Landmines (ICBL)).
 8. Lebanon Convention on Cluster Munitions Article 7 Report (for calendar year 2019), Form G, p. 18. (LandMineMonitor. The International Campaign to Ban Landmines (ICBL)).
 9. Volyanskiy P. B., Yevsyukov O. P., Terentiyeva A. V. (2019). Derzhavne upravlinnya ryzykamy bezpeky zhyttyediyalnosti v suchasnykh umovakh [Public management of life safety risks in modern conditions]. Proceedings from ISC’19: *Mizhnarodnyy naukovyy konhres “Publichne upravlinnya XXI stolittya: syntezy nauky i praktyky” – XIX International*

- Scientific Congress “Public Administration of the XXI Century: Synthesis of Science and Practice”. (pp. 456–459). Kharkiv [in Ukrainian].
10. Lytvynovskyy, Ye. Yu. (2016). Natsionalna systema navchannya naselennya diyam u nadzvychnykh sytuatsiyakh: heneza ta prohnoz [National system of training the population to act in emergency situations: genesis and prognosis]. *Naukovyy zbirnyk Instytutu derzhavnoho upravlinnya u sferi tsyvilnoho zakhystu – Scientific collection of the Institute of Public Administration in the sphere of civil protection*, 4, 59 – 65[in Ukrainian].
 11. Havaza, A. O. (2018). Aktualni pytannya navchannya naselennya z protymynnoi bezpeky yak skladova systemy upravlinnya tsyvilnoyu bezpekoyu [Recent studies question the population of mine safety management system as a part of civil security]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 15, 109–117 [in Ukrainian].
 12. Konstanyov, V. Yu. (2004). Ottavska konventsija pro povnu zaboronu protypikhotnykh min [Ottawa Convention on the Complete Prohibition of Anti-Personnel Mines]. *Ukrayinska dyplomatychna entsyklopediya – Ukrainian Diplomatic Encyclopedia* (vol. 2), (pp. 236–237) [in Ukrainian].
 13. Landmine and Cluster Munition Monitor / Monitor. Retrieved from www.monitor.org. [in English].
 14. IMAS Mine Risk Education Best Practice Guidebook 1. An introduction to mine risk education. Geneva, 2005. 768 p. Retrieved from <https://cutt.ly/7kiKIVv> [in English].
 15. IMAS 07.11: Guide for the management of mine risk education. Retrieved from <https://cutt.ly/ukiKvaC> [in English].
 16. IMAS 07.31: Accreditation of mine risk education organisations and operations. Retrieved from <https://cutt.ly/ekH8yON> [in English].
 17. IMAS 07.41: Monitoring of mine risk education programmes and projects. Retrieved from <https://cutt.ly/WkiKPIA> [in English].
 18. IMAS 08.50: Data collection and needs assessment for mine risk education. Retrieved from <https://cutt.ly/vkiK0Gn> [in English].
 19. IMAS 12.10: Planning for mine risk education programmes and projects. Retrieved from <https://cutt.ly/SkiLoyE> [in English].
 20. IMAS 12.20: Implementation of mine risk education programmes and projects IMAS 14.20: Evaluation of mine risk education programmes and projects. Retrieved from <https://cutt.ly/jkiKike> [in English].
 21. Response to Monitor questionnaire by Brahim Djibrim Brahim, Coordinator, HCND, 15 April 2020; and by Hussein Ibrahim Ahmed, UNMAS, 9 May 2020. (LandMineMonitor. The International Campaign to Ban Landmines (ICBL)).

22. Konventsiya z kasetnykh boyeprypasyv. Rezolyutsiya OON [Convention on Cluster Munitions. UN Resolution] (2008, May 30). Retrieved from URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_k20#Text [in Ukrainian].
23. Convention on Cluster Munitions, Dubrovnik Action Plan, p. 11. Retrived from bit.ly/CCMDubrovnikActionPlan [in English].
24. Croatia Convention on Cluster Munitions Article 7 Report (for calendar year 2019), Form G, p. 22. (LandMineMonitor. The International Campaign to Ban Landmines (ICBL)).
25. Response to Monitor questionnaire by Fadi Hamze, Explosive Ordnance Risk Education (EORE) Project Manager, 22 May 2020. (LandMineMonitor. The International Campaign to Ban Landmines (ICBL)).
26. Response to Monitor questionnaire by Zorica Lucic, ICRC, 29 April 2020; Goran Knezevic, HI, 7 April 2020; and Madeline Achurch, Program Officer, HALO Trust, 30 April 2020. (LandMineMonitor. The International Campaign to Ban Landmines (ICBL)).
27. Response to Monitor questionnaire by Tamsin Haigh, HALO Trust, 30 April 2020; and Julien Kempeneers, HI, 20 May 2020. (LandMineMonitor. The International Campaign to Ban Landmines (ICBL)).
28. Response to Monitor questionnaire by Zorica Lucic, ICRC, 29 April 2020. (LandMineMonitor. The International Campaign to Ban Landmines (ICBL)).
29. Kodeks tsyvilnoho zakhystu Ukrayiny [Code of Civil Protection of Ukraine]. (2012, October 2). Retrieved from URL:<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5403-1> [in Ukrainian].
30. Postanova Kabinetu ministriv Ukrayiny Pro zatverdzhennya Poryadku zdiysnennya navchannya naseleennya diyam u nadzvychnykh sytuatsiyakh [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine: On approval of the Procedure for training the population to act in emergency situations] (2013, June 26). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/444-2013-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
31. Teoretychni ta orhanizatsiino-metodychni zasady proektuvannia osvitnoi diialnosti navchalno-metodychnykh ustanov tsyvilnoho zakhystu : monohrafiia (z elektron. dod.) [Theoretical and organizational-methodical bases of designing of educational activity of educational-methodical establishments of civil defense: monograph (with electronic appendix)] / Behun V. V. ta in.; za zah. red. Lytvynovskoho Ye.Iu. Vyd. 2, pererobl. Lviv : Kruhozir, 2017. 230 c. [in Ukrainian].

WORLD EXPERIENCE OF FORMATION OF THE CULTURE OF SECURITY OF MINING ACTIVITY AND POSSIBILITY OF IMPLEMENTATION IN UKRAINE

Havaza Andrii

Abstract. Based on the results of processing an array of scientific information on the researched problem, we found that in 2018 the National Standard of Ukraine DSTU-P 8820: 2018 - Mine Action was adopted. Management processes. Substantive provisions. This standard sets out the basic provisions for mine action management processes in the organization of measures to protect the public from the effects of explosives, based on United Nations mine action regulations (IMAS) in order to implement international mine action requirements in Ukraine. United Nations mine action regulations (IMAS) define Mine Risk Education (MRE) as an activity aimed at reducing the risk of injury from mines and explosives by raising awareness and promoting change in public behavior., including the dissemination of public information, education and training, and liaison with mine action in the community. In some ways, it is fashionable to draw a parallel with the existing information in Ukraine about the risks associated with mines and explosive remnants of war, which ensures awareness of the local population about the types of risks posed by mines and explosives, a model of risk-reducing behavior, property and the environment.

The experience of countries involved in mine risk education programs is Cambodia, Thailand, Lebanon, Sri Lanka, Afghanistan, Iraq, Angola, Sudan and Mozambique, where the focus is on influencing the behavior of those directly affected by mine / GNP contamination. The example of Croatia and Bosnia and Herzegovina shows a variety of approaches, including targeting journalists, local celebrities, tourists and the general public, in order to create positive patterns of behavior for the local population. The example of countries such as Afghanistan, Iraq, Angola, Sudan and Mozambique should be noted in such an interesting learning option as child-to-child, ie the dissemination by children of information received at school among peers and relatives. It is determined that the content of information materials is determined depending on the target audiences, encouraged patterns of behavior and the factors that most likely affect the target audiences so that they adopt the desired pattern of behavior. Information materials should be culturally, linguistically and socially acceptable and have a positive character and make the public feel that the activities offered in the information materials can be life-saving. The importance of integrating mines and explosive remnants of war into the curricula of all educational institutions of the country for the implementation of relevant curricula and to ensure the training of teaching staff and the acquisition of relevant teaching materials for better teaching of this critical material for the formation of a safe environment.

Key words: safety, culture, regulation, mine safety, training, informing.